

Ehdotus välimietinnön lukuun 4 sisältyväksi opiskelua ja osaamisen kehittämistä koskevaksi komitean linjaukseksi

Ehdotus koskee komitean 29.11.2021 hyväksymän kannanoton kohtaa 2.4. opiskelusta ja osaamisen kehittämisestä sekä kohtaa 5.1 ongelmaraporttien ulkopuolinen kokonaisuus jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittäminen. Ehdotukseen sisältyy myös työllisyyden ja osaamisen jaostossa tehdyn taustavalmistelun pohjalta nuorten etuuksien ja palveluiden kehittämistä ja opintotukea koskevia linjauksia.

Komitean kannanotoissa todetaan, että osaamisen kehittämistä tuetaan jatkossakin eri etuusjärjestelmissä henkilön tilanteen ja etuuksissa määriteltyjen tavoitteiden mukaan. Opintotuen osalta komitea on linjannut, että opintotuen tarkoitus on tukea ensisijaisesti päätoimista opiskelua kuten nykyisin ja opintotuki mahdollistaa työtulojen ja työkokemuksen hankkimisen opintojen rinnalla.

Näkemyksiä asiakokonaisuudesta / ongelmasta / asiantilasta

Opiskelua mahdollistavat etuudet ovat syntyneet ja niitä on kehitetty eri lähtökohdista mahdollistamaan opiskelua eri tilanteissa. Kullakin etuusmuodolla on sen tavoitteeseen ja käyttötarkoitukseen liittyviä ehtoja. Tuen taso ja tuen tason määrittäminen vaihtelevat etuusmuodoittain. Kansalaisen näkökulmasta suhteellisen selkeä etuusjärjestelmä saattaa kuitenkin näyttää monimutkaiselta ja epäoikeudenmukaiselta ja johtaa jopa koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen. Osaamisen kehittämisen palveluiden ja etuuksien tavoitteet ovat erilaisia nuorilla ja aikuisilla.

Jatkuvan oppimisen uudistuksen keskeisenä johtopäätöksenä on ollut, että Suomen osaamisjärjestelmän on sopeuduttava globalisaation, teknologian kehityksen, vihreän siirtymän ja väestörakenteen kehityksen tuomiin muutoksiin. Osaamisen kehittämisellä on mahdollista tukea työelämän ja yhteiskunnan muutosta niin, että se tapahtuu sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla. Tämä edellyttää jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista, mutta myös etuuksia on tarkasteltava.

Tarpeet työuran aikaiseen osaamisen kehittämiseen ovat mittavia eikä ole mahdollista, että kaikkiin jatkuvan oppimisen tarpeisiin voitaisiin julkisin varoin vastata. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että rajalliset julkiset voimavarat kohdennetaan yhteiskunnan ja työelämän kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Koulutustarjonnan ja muiden palvelujen uudistamisessa tavoitteena on mahdollistaa osaamisen kehittäminen työn tai perhe-elämän ohessa ja kohdentaa julkisin varoin tuettua koulutusta erityisesti niille ryhmille, jotka sitä eniten tarvitsevat. Myös etuusjärjestelmän tulisi tukea näitä tavoitteita.

Pelkkä peruskoulu ei enää riitä työllistymiseen ja yhä useampi avautuvista työpaikoista edellyttää korkeaa osaamista. Nuoria pyritään kannustamaan koulutukseen sekä palvelujen että etuusjärjestelmien avulla. Koulutusjärjestelmässä tehdyillä uudistuksilla, kuten oppivelvollisuuden laajentamisella ja korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistamisella on pyritty varmistamaan, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen ja vähintään 50 prosenttia nuorista suorittaa korkeakoulututkinnon. Nuorten

työttömyysturvaan liittyvä koulutuksen hakuveloitteen tarkoituksena on ollut ohjata nuoria ensisijaisesti koulutukseen.

Opintotukeen 2010-luvulla tehtyjen uudistusten tavoitteena on ollut opintotuen riittävyden parantaminen ja opintojen nopeuttaminen työurien pidentämiseksi. Lisäksi korkea-asteen opintorahaan ja tukiaikaan on tehty leikkauksia valtiontaloudellisista syistä. Uudistusten myötä tuen lainapainotteisuus on kasvanut ja tukikuukausien määrä riittää nykyisin yhteen alempaan ja ylempää korkeakoulututkintoon. Opintorahan taso on muihin perusturvaetuksiin verrattuna niukka ja tasoja on useita. Järjestelmä on vaikeaselkoinen, koska opintorahan määrä vaihtelee opiskelijan iän ja asumismuodon mukaan ja muussa kuin korkeakoulussa opintorahan määrää voidaan nuorimmilla tuen saajilla alentaa tai korottaa vanhempien pienituloisuuden perusteella. Lisäksi korkea-asteella on käytössä useita erilaisia enimmäistukiaikoja eri aikoina opintonsa aloittaneille. Jatkuvan oppimisen uudistuksen yhteydessä on tunnistettu tarve kehittää opintotukea tukemaan nykyistä paremmin jatkuvaa oppimista. Tarkastelun kohteena ovat tällöin mm. mahdollisuus lisätukikuukausiin uusissa korkeakouluopinnoissa, opintotuen tuloajat ja oikeus opintolainahyvitykseen muussakin kuin ensimmäisessä tutkinnossa. Myöskin koulutuspoliittiseen selontekoon sisältyy ehdotuksia opintotukijärjestelmän kehittämiseksi nykyisen järjestelmän pohjalta. Missä määrin opintotuki on perusturvaa tai yksilön investointi? Millainen järjestelmä edistää parhaiten mahdollisuuksien tasa-arvoa?

Linjaus jatkotoimenpiteistä / uudistusehdotuksista

Puheenjohtajiston ehdotus:

1. Jokainen kehittää osaamistaan työuran aikana

Komitea katsoo, että etuusjärjestelmän tulee tukea jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa.

Eriyistä huomiota tulee kiinnittää osaamisen kehittämistä eniten tarvitseviin.

- Osaamisen puutteet, jotka estävät tai uhkaavat estää täysipainoisen osallistumisen työmarkkinoilla, tulee ratkaista palvelujen saatavuuden, saavutettavuuden ja toteutuksen kautta sekä etuusjärjestelmän edellytyksiä uudistamalla. Selkeytetään sivutoimisen opiskelun ja työttömyysetuuden yhteensovittamista.
- Selvitetään edellytyksiä huomioida osaamisen kehittämisen etuuksissa nykyistä paremmin erityyppiset koulutukset, yrittäjät, lyhyissä määräaikaaisissa työsuhteissa olevat, alhaisen koulutus-/osaamistason omaavat maahanmuuttajat ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat.
- Aikataulu: Valmistelu käynnissä tällä hallituskaudella ja jatketaan seuraavalla hallituskaudella.

2. Nuoria kannustetaan koulutukseen

Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille, kuitenkin huomioiden yksilön lähtökohdat ja toimeentulon turvan tarve.

- On ongelmallista, jos etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet aiheuttavat koulutuksen tai muiden palveluiden ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä.
- Käynnistetään selvitys nuorten sosiaaliturvasta (etuudet ja palvelut). Selvitys sisältää kansainvälisen tarkastelun.
- Työttömyysturvaan liittyvän koulutukseen hakuveloitteen kehittämistä arvioidaan tammikuussa 2022 valmistuneen TEAS-tutkimuksen johtopäätösten pohjalta.
- Koulutuspolitiikassa tehtyjen uudistusten (oppivelvollisuus- ja korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus) vaikutuksia nuorien koulutukseen hakeutumiseen arvioidaan.
- Aikataulu: Valmistelu käynnissä tällä hallituskaudella ja jatketaan seuraavalla hallituskaudella.

3. Opintotukea uudistetaan

Komitean katsoo, että opintotukijärjestelmää tulee uudistaa siten, että se turvaa yhdenvertaisesti taloudelliset edellytykset opiskeluun. Järjestelmän tulisi turvata opiskelijalle riittävä toimeentulo, opintojen sujuminen ja mielekäs opintopolku.

- Nykyiseen opintotukijärjestelmään tehtyjen uudistusten vaikutukset tulee arvioida. Keskeisiä arviointikohteita ovat erityisesti opintotuen kannusteet, rahamuotoisen tuen riittävyys sekä työtulojen ja lainan soveltuvuus opiskelun rahoitusmuotona. Arvioinnissa hyödynnetään Valtiontalouden tarkastusviraston kertomusta 2010-luvun opintotukiuudistuksista.
- Opiskelijoiden työssäkäynnin vaikutuksia työllistymiseen arvioidaan 2022 keväällä käynnistyvän TEAS-tutkimuksen valmistuttua. Myöskin opintotuen tulo rajojen noston vaikutukset arvioidaan.
- Opintotukijärjestelmän uudistamisen eri vaihtoehtoista laaditaan selvitys. Tarkastelun kohteena selvityksessä on sekä nykyisen järjestelmän että sille vaihtoehtoisten mallien pohjalta tapahtuva uudistaminen.
- Aikataulu: Valmistelu käynnissä tällä hallituskaudella ja jatketaan seuraavalla hallituskaudella.